

Maria DOLECKA

ADAPTACJA I ROZWÓJ SEMANTYCZNY ANGLICYZMÓW W JĘZYKU NIEMIECKIM (NA PODSTAWIE OFERT PRACY W OGŁOSZENIACH *SÜDDEUTSCHE ZEITUNG*)

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie zjawisk występujących w warstwie znaczeniowej zapożyczeń angielskich w języku niemieckim. Podstawę materiałową badań stanowią oferty pracy zamieszczone w czterech wydaniach *Süddeutsche Zeitung*: z 7/8.09.2002, 11/12.01.2003, 18/19.01.2003 i 24/25.03.2003 roku. Analizą zostały objęte ogłoszenia instytucji i firm doradztwa personalnego poszukujących kandydatów do pracy, należących w SZ do tzw. „*Stellenmarkt*”¹. Poza zakresem naszego zainteresowania pozostały natomiast anonse osób poszukujących pracy, tzn. „*Bewerbermarkt*”² oraz ogłoszenia zredagowane w całości w językach obcych, w tym również w języku angielskim. Ogółem przeanalizowano 1245 ogłoszeń, w których zarejestrowano 206 zapożyczeń właściwych.

Z analizy zebranego materiału wynika, że najmniej trudności w adaptacji znaczeń sprawiają zapożyczenia, które w języku angielskim są wyrazami monosemicznymi, ponieważ z reguły zachowują one także swoją jednoznaczność po przejściu do języka niemieckiego. Są to najczęściej wąsko wyspecjalizowane terminy z zakresu nauki, techniki, informatyki, gospodarki, a także innych dziedzin, np. sportu czy usług gastronomicznych o konkretnych odesłaniach desygnatowych. Cechą tych wyrazów w obu językach jest stałość semantyczna i zazwyczaj związane z nią przypisanie do określonej sfery funkcjonalnej. W analizowanych ogłoszeniach do takich zapożyczeń należą między innymi: *Aerobic(s)*, *Airbags*, *Crashtest*, *Catering*, *CD*, *Fax*, *faxen*, *Computer*, *Consulting*, *Controlling*, *Golf*, *Homepage*, *High Tech*, *Infotainment*,

¹ Dosł.: rynek (wolnych) posad.

² Dosł.: rynek kandydatów lub ubiegających się.



Internet, Job-Sharing, Know-how, Laptop, Laser, Marketing, Newsletter, online, Public Relations, Recycling, Teamwork, Tennis, Trend, Snowboard, Software, Streetwork.

Z wymienionych anglicyzmów na szczególną uwagę zasługuje wyraz *Know-how*, który co prawda w obu językach posiada znaczenie 'praktyczna umiejętność lub wiedza w zakresie technologii produkcji, technik zarządzania, itp.', ale różni się przynależnością do odmian języka. W języku angielskim, a zwłaszcza w wariancie brytyjskim, stosuje się go w języku potocznym, natomiast w niemieckim rzeczownik ten występuje także w języku oficjalnym, a jego użycie implikuje wysoki poziom umiejętności i prestiż [AWB: 782], jak chociażby w następującym zdaniu: „*Durch Einsatz von Know-how sind wir in eine führende Marktposition gewachsen.*”³ (SZ, 18/19.01.03, s. 45).

W analizowanych ogłoszeniach zdecydowaną większość stanowią wyrazy posiadające więcej niż jedno znaczenie (niekiedy kilkanaście) w języku angielskim. Przejmowanie takich wyrazów ma charakter o wiele bardziej skomplikowany niż zapożyczanie wyrazów monosemicznych. Z zebranego materiału wynika, że kontynuacja pełnej gamy znaczeń angielskich wyrazów polisemicznych w języku niemieckim zdarza się raczej rzadko. Najczęściej obejmuje ona jednostki posiadające dwa lub trzy sensy. Mimo naszych starań i dociekliwości wśród wyekscerpowanych zapożyczeń odnotowaliśmy tylko cztery wyrazy spełniające takie kryteria. Są to:

- *digital* – 1. 'cyfrowy', 2. 'palcowy' [UWB: 379/WSAP: 321],
- *kreativ* – 1. (osoba, rozwiązanie) 'wynalazczy, pomysłowy', 2. (proces, działanie) 'twórczy' [UWB: 959/WSAP: 269],
- *Management* – 1. 'zarządzanie, kierowanie', 2. 'dyrekcja, kierownictwo (wyższego, średniego, niższego szczebla)' [UWB: 1046/WSAP: 723],
- *Hardware* – 1. 'sprzęt komputerowy', 2. 'broń i wyposażenie wojskowe', 3. 'artykuły żelazne gospodarstwa domowego' [UWB: 716/WSAP: 543].

³ W tłum.: Poprzez stosowanie *know-how* wznieśliśmy się na czołową pozycję na rynku.

W badanym materiale pozostałe wyrazy polisemiczne zostały wyposażone w mniejszą liczbę znaczeń angielskich. Znaczna część tych anglicyzmów kontynuuje wiernie w niemczyźnie tylko jedno lub dwa znaczenia. Należą do nich między innymi:

- **Controller** – w jęz. niem. ‘specjalista ds. rachunkowości zarządczej’, w jęz. ang. także 1. ‘dyrektor radia lub telewizji’, 2. ‘urządzenie sterujące’ [UWB: 342/WSAP: 252],
- **Design** – w jęz. niem. 1. ‘projekt’, 2. ‘model, wzór’, w jęz. ang. także ‘zamiar, zamysł’ [UWB: 369/WSAP: 311],
- **fair** – w jęz. niem. 1. ‘uczciwie, sprawiedliwie’, 2. w sporcie ‘zgodnie z zasadami’, w jęz. ang. także 1. ‘niezłe’ (np. warunki), 2. ‘ładna’ (np. pogoda), 3. ‘jasny, blond’, 4. ‘piękna’ (np. płęć) [UWB: 515/WSAP: 423],
- **Fitness** – w jęz. niem. ‘sprawność fizyczna’, w jęz. ang. ponadto ‘przydatność, zdatność kogoś do czegoś’ [UWB: 549/WSAP: 448],
- **interviewen** – w jęz. niem. ‘przeprowadzać wywiad’, w jęz. ang. *to interview* – także 1. ‘przeprowadzać rozmowę kwalifikacyjną’, 2. ‘przesłuchiwać’ [UWB: 843/WSAP: 623],
- **Model** – jęz. niem. ‘modelka’, w jęz. ang. także 1. ‘makieta’, 2. ‘model np. samochodu’, 3. ‘wzór, przykład’, 4. w terminologii informatycznej ‘model komputerowy’ [UWB: 1091/WSAP: 759–70],
- **Office** – w jęz. niem. ‘biuro’, w jęz. ang. także 1. ‘urząd, stanowisko’, 2. relig. ‘oficjum’ [UWB: 1158/WSAP: 815],
- **Standing** – w jęz. niem. ‘pozycja wśród kogoś, ranga, poważanie’, w jęz. ang. także ‘długość trwania’ [UWB: 1506/WSAP: 1140],
- **Stress** – w jęz. niem. ‘napięcie psychiczne’, w jęz. ang. także 1. ‘nacisk’, 2. ‘naprężenie’, 3. ‘akcent’ [UWB: 1535/WSAP: 1160],
- **Steward** – w jęz. niem. ‘osoba obsługująca pasażerów na statku lub w samolocie’, w jęz. ang. także 1. ‘zarządca’, 2. ‘intendent’, 3. ‘organizator’, 4. ‘porządkowy’ [UWB: 1519/WSAP: 1148],
- **Shop** – jęz. niem. ‘sklep’, w jęz. ang. także 1. ‘warsztat’, 2. w amerykańskiej odmianie ‘stoisko’, 3. w brytyjskiej odmianie potocznie ‘zakupy’, 4. w amerykańskiej odmianie wyrażenie z gwary szkolnej ‘pracownia’ [UWB: 1448/WSAP: 1074],
- **Shopping** – w jęz. niem. ‘robiecie zakupów’, w jęz. ang. także ‘zakupione rzeczy’ [UWB: 1448/WSAP: 1074],

- *Tuning* – w jęz. niem. ‘podniesienie osiągow seryjnie produkowanego silnika samochodowego poprzez dokonanie w nim zmian’, w jęz. ang. także 1. ‘strojenie’ (instrumentu, radia), 2. ‘regulacja’ (maszyny)[UWB: 1616/WSAP: 1262],
- *Workshop* – w jęz. niem. ‘szkolenie, kurs warsztaty’, w jęz. ang. również w przemyśle ‘warsztat’ [UWB: 1829/WSAP: 1369].

Adaptacja wyrazów polisemicznych przybiera najczęściej charakter procesu, w którym „dopożycza się” kolejne znaczenia i w ten sposób rozbudowuje wyjściową strukturę znaczeniową. Potwierdza to również historia wielu anglicyzmów wyekscerpowanych z *Süddeutsche Zeitung*. Niekiedy ich ewolucja znaczeniowa przebiega bardzo szybko. Należy do nich między innymi rzeczownik *Background*, który trafił do języka niemieckiego w 1953 roku w znaczeniu ‘tło muzyczne, akompaniament muzyczny’, a w 1962 roku pojawił się już w znaczeniu ‘środowisko’, następnie w 1971 roku przyjął trzeci sens ‘wykształcenie, doświadczenie zawodowe jakiejś osoby’. W kolejnym znaczeniu, tj. ‘drugi, dalszy plan’ rzeczownik ten uległ w języku niemieckim modyfikacji polegającej na zawężeniu zakresu semantycznego, bowiem odnosi się on tylko do ‘tła, które tworzy projekcja filmowa lub mocno powiększone zdjęcie’ [AWB: 7879/UWB: 225]. W badanym materiale odnotowaliśmy go jedynie w znaczeniu ‘przygotowanie, doświadczenie zawodowe’: „*Sie sollten redaktionellen, aber auch guten didaktischen Background haben...*”⁴ (SZ, 24/25.05.03, s. 33). Przykładem bardzo dynamicznej ewolucji semantycznej może być także rzeczownik *Chip*, który po raz pierwszy pojawił się w języku niemieckim w 1969 roku w znaczeniu ‘żeton do obsługi automatów i do uruchamiania pojazdów automatycznych’, w 1970 roku odnotowano go już jako ‘żeton z plastyku w grach losowych’, w połowie lat siedemdziesiątych natomiast jako termin z zakresu mikroelektroniki w znaczeniu ‘układ scalony’, a kilka lat później jako ‘cieniutki smażony plasterek ziemniaków, jedzony na zimno’ [AWB: 239–40].

Proces asymilacji semantycznej zapożyczeń może ciągnąć się wiele lat. W analizowanych ogłoszeniach zetknęliśmy się z licznymi anglicy-

⁴ W tłum.: Powinien Pan/Pani mieć doświadczenie w redagowaniu (czasopism), ale także dobre przygotowanie dydaktyczne.

zmami, które przez długi czas dostosowywały się do języka niemieckiego. W trakcie ewolucji semantycznej ich znaczenia wyjściowe ulegały często archaizacji lub modyfikacji, zarówno pod wpływem języka angielskiego, jak i niezależnych procesów na gruncie niemieckiego.

Najstarszym zapożyczeniem w badanym materiale jest rzeczownik *Ticket*, który w języku niemieckim został odnotowany już w 1748 roku. Początkowo funkcjonował on w znaczeniu 'kuponu gier losowych', najczęściej jako 'kartka z zakładem gonitwy konnej'. Na początku XX wieku przyjął sens 'bilet podróży' i w znacznym stopniu wyparł starzejący się romanizm *Billett*. Przejęcie kolejnego znaczenia z języka angielskiego przypada na okres po II wojnie światowej i wiąże się z generalizacją wprowadzonego wcześniej sensu. Od tego czasu *Ticket* staje się bowiem 'biletem wstępu na imprezy kulturalne i sportowe, do muzeum, itd.'. W latach pięćdziesiątych anglicyzm przejmuje od swego angielskiego pierwowzoru znaczenia 'programu partyjnego lub wyborczego, listy wyborczej', a około dziesięć lat później 'mandatu za wykroczenia drogowe', ale jest w nich znacznie rzadziej używany. Z końcem lat siedemdziesiątych pod wpływem wzorów angielskich rzeczownik zaczyna być stosowany w znaczeniu przenośnym jako 'rzecz, sprawa, która podobnie jak bilet wstępu lub przepustka ułatwia komuś dostęp do czegoś', por. np. „*Die Stelle ist Ihr Ticket zum Aufstieg im Beruf*”⁵ (SZ, 11/12.01.03, s. 39). Należy jednak podkreślić, że anglicyzm ten nie został wyposażony w pełną gamę znaczeń wyrazu angielskiego, który ma jeszcze następujące sensy: 'etykieta' oraz w lotnictwie 'licencja' [AWB: 1526–28].

Bardzo ciekawym przykładem adaptacji i rozwoju semantycznego jest wyraz *Training*, który za sprawą sportu konnego stał się znany w Niemczech w latach 30. XIX wieku. Z czasem został przeniesiony do innych dyscyplin sportowych w znaczeniu 'systematycznie przeprowadzanego programu ćwiczeń sportowych, prowadzących do podtrzymania lub podniesienia sprawności zawodników w uprawianej dyscyplinie sportu'. W 1937 roku wyraz ten po raz pierwszy wyszedł poza ramy sportu, a co za tym idzie, ponownie rozszerzył swoje znaczenie, które przybrało charakter uogólniający i objęło 'systematyczne wykonywanie

⁵ W tłum.: Ta posada jest Pani/Pana przepustką do awansu w zawodzie.

i zwykle powtarzanie określonej lub określonych czynności w celu nabrania wprawy w czymś, opanowania i utrwalenia jakiejś umiejętności, zdolności'. W czasach nowszych nastąpił dalszy rozwój znaczeń tego anglicyzmu, który pojawiając się w tekstach dotyczących gospodarki i zarządzania, ponownie rozszerzył swoje znaczenie o 'systematycznie przeprowadzany program ćwiczeń mający na celu szkolenie w określonej dziedzinie (wiedzy) względnie wykształcenie określonych umiejętności i zdolności' [AWB: 1557–58].

W pierwszej połowie XIX wieku, także poprzez sport konny trafił do niemieczyny spokrewniony z powyższym anglicyzmem wyraz *Trainer*. W rozwoju semantycznym obu zapożyczeń występuje częściowy paralelizm, polegający na stopniowym rozszerzaniu i uogólnianiu ich znaczeń, gdyż na początku XX wieku *Trainer* został przeniesiony na inne dyscypliny sportowe w znaczeniu 'specjalisty kierującego całokształtem przygotowań zawodnika lub drużyny do zawodów, opracowującego założenia taktyczne, metodykę treningu, itd.', a w 1968 roku pojawił się jako określenie osoby przeprowadzającej szkolenia i kursy doskonalące dla współpracowników jakiegoś zakładu. Rok później wyraz ten przyjął znaczenie 'ustawionego na stałe urządzenia/sprzętu, na którym można przeprowadzać ćwiczenia sportowe służące do podniesienia kondycji fizycznej lub sprawności sportowej (rzadziej do rehabilitacji zdrowotnej)', które świadczy o jego niezależnym rozwoju w języku niemieckim oraz rozszerzeniu semantycznym w stosunku do angielskiego pierwowzoru. Dalsze losy zapożyczenia wiążą się z przeniesieniem kolejnych sensów angielskich – w 1971 roku znaczenia 'symulator, urządzenie służące do wyrabiania umiejętności praktycznych', a w 1983 roku znaczenia 'treser' [AWB: 1554–55]. Ciekawostką jest, że *Trainer* bywa w języku niemieckim zastępowany synonimem także pochodzenia angielskiego. Jest nim anglicyzm *Coach*, który przedostał się do niemieczyny w drugiej połowie XIX wieku w obecnie nieużywanym już w języku niemieckim znaczeniu 'wóz z zaprzęgiem na cztery konie, podobny do dylizansu pocztowego'. Należy podkreślić, że jednym z sensów jego angielskiego pierwowzoru do dnia dzisiejszego jest 'powóz, karetka, karoca, dylizans'. Jeszcze pod koniec XIX wieku „dopożyczono” kolejne znaczenie do anglicyzmu, a mianowicie 'osoby, która (zawodowo) przygotowuje teoretycznie i praktycznie sportowca lub drużynę do za-

wodów'. Wzrost frekwencji wyrazu w tym znaczeniu nastąpił jednak znacznie później, bo po drugiej wojnie światowej. Dalszy rozwój semantyczny tego wyrazu wiąże się z rozszerzeniem zakresu znaczenia i przeniesieniem na osoby, które prowadzą szkolenia w dziedzinach nie związanych ze sportem, dla porównania w języku angielskim *trainer* to 'nauczyciel', 'korepetytor') [AWB: 263]. W analizowanych ogłoszeniach oba anglicyzmy i spokrewnione z nimi wyrazy *Training*, *trainieren*, *Coaching*, *coachen* pojawiały się dość często, między innymi w następujących kontekstach: „*Sie werden von uns gezielt eingearbeitet und erhalten ein intensives Training*”⁶ (SZ, 24.25.05.03, s. 33), „*...Know-how als Trainer/in...*” (SZ, 11/12.01.03, s. 39), „*Sie besitzen einen ziel- und ergebnisorientierten Managementstil und verstehen sich als Coach und Mentor*”⁷ (SZ, 11/12.01.03, s. 15), „*Die Geschäftsbereiche sind: Beratung und Coaching, sowie Immobilien – Bankdienstleistungen*”⁸ (SZ, 7/8.08.02, s. 24), „*Sie coachen die Mitarbeiter...*”⁹ (SZ, 18/19.01.03, s. 18).

Ze sportem konnym wiąże się również przejście do języka niemieckiego wyrazu *Tip*, który zgodnie z nowymi zasadami ortografii występuje obecnie w postaci graficznej *Tipp*. Według AWB anglicyzm ten trafił do niemieczyzny w XIX wieku w znaczeniu 'przewidywanie wyników zawodów konnych'. Z końcem stulecia rozszerzył swój zakres semantyczny na prognozy odnoszące się nie tylko do zawodów sportowych, ale i innych wyników, np. gier losowych. W znaczeniu 'wskazówka, dobra rada' rzeczownik został użyty już w 1925 roku, ale pierwsze zaświadczenia tego sensu można znaleźć dopiero w słownikach wydanych po II wojnie światowej. Na tej podstawie można przypuszczać, że w drugiej połowie XX wieku nastąpił wzrost frekwencji anglicyzmu w omawianym znaczeniu, co odnotowano także w badanych ogłoszeniach: „*Ziel unserer Beratung ist die Senkung der Lebenshaltungskosten der Bundesbürger mit Hilfe von praktischen Tipps...*”¹⁰ (SZ, 11/12.01.03, s. 23).

⁶ W tłum. Wdrożymy Panią/Pana do pracy i otrzyma Pani/Pan intensywny trening.

⁷ W tłum.: Posiada Pani/Pan styl zarządzania ukierunkowany na cel i wyniki i pojmuję siebie jako szkoleniowca i opiekuna.

⁸ W tłum.: Zakresami działalności są: doradztwo i szkolenia, jak też nieruchomości – usługi bankowe

⁹ W tłum.: Będzie Pani/Pan przeprowadzać szkolenia współpracowników.

¹⁰ W tłum.: Celem naszego doradztwa jest obniżenie kosztów utrzymania obywateli federalnych poprzez udzielanie im praktycznych wskazówek.

Należy dodać, że do języka niemieckiego nie przyjęto znaczenia 'napiwek', a co za tym idzie, pełnego zakresu semantycznego tego wyrazu w języku angielskim [AWB: 1534–35].

Wymienione wyżej wyrazy nie są jedynymi anglicyzmami, które trafiły do niemieckojęzycznej za sprawą sportu konnego, a w badanym materiale występują w zupełnie innych znaczeniach. Należy do nich także rzeczownik *Meeting*, który pojawił się w języku niemieckim w 1752 roku w opisach realiów angielskich, a około 1830 roku stał się w Niemczech nazwą zawodów konnych i politycznych zebrań. W XX w. wyraz rozszerzył swój zakres znaczeniowy o 'kilkudniowe zawody sportowe' oraz o 'oficjalne spotkanie kilku osób, na którym wymienia się poglądy i omawia problemy'. W tym ostatnim znaczeniu użyto go również opisując zakres obowiązków kierownika/kierowniczkę sekretariatu: „...organisatorische Tätigkeiten und Projektarbeiten (Vorbereitung von Vorträgen, Meetings und Veranstaltungen)”¹¹ (SZ, 7/8.09.02, s. 23). W byłej NRD anglicyzm przyjął dodatkowo znaczenie 'manifestacja, wiec, publiczne zebranie' [AWB: 893–94].

Ponad sto lat temu zadomowił się także w niemieckiej przyimiotnik *fit* jako określenie związane ze sportem posiadające znaczenie 'w dobrej kondycji fizycznej, dobrze wyszkolony, zdolny do osiągnięcia dobrych wyników sportowych'. W latach pięćdziesiątych XX wieku anglicyzm przyjął pod wpływem wzoru angielskiego znaczenie 'być odpowiednią osobą do czegoś, być w stanie opanować'. Dalsze losy tego anglicyzmu są związane z rozwojem semantycznym niezależnym od języka angielskiego, bowiem pod koniec lat sześćdziesiątych przyjmuje on znaczenie dotyczące rzeczy 'gotowy do działania, przydatny', którego odpowiednikami w angielszczyźnie byłyby *'suitable or suited for sb/sth; well adapted for sb/sth; good enough for sb/sth'* [AWB: 498–99]. W takim znaczeniu odnotowano go między innymi w następującym zdaniu: „Wir wollen die Zeitung *fit* machen für den harten Alltag.”¹² (SZ, 24/25.05.03, s. 33).

¹¹ W tłum.: działania organizacyjne i prace wspierające projekty (organizowanie odczytów, spotkań i większych imprez).

¹² W tłum.: Chcemy uczynić gazetę zdolną do funkcjonowania w twardej codzienności.

W latach siedemdziesiątych XIX wieku trafił do języka niemieckiego rzeczownik *Start* w charakterze terminu sportowego oznaczającego 'punkt rozpoczęcia gonitwy koni'. Bardzo szybko rozszerzył swoje znaczenie na inne dyscypliny sportowe jako 'punkt rozpoczęcia zawodów', a w pierwszej połowie XX wieku wyszedł poza ramy sportu i przyjął dwa znaczenia, w które nie jest wyposażony jego angielski pierwowzór. W jednym z nich określa on 'moment odlotu samolotu lub statku kosmicznego', co w języku angielskim w odniesieniu do samolotów oddaje się słowami *take-off* lub *departure*, a w stosunku do raket – *launch*, natomiast w drugim 'premierę, rozpoczęcie (nowej) rzeczy, działalności' [AWB: 1408–11], jak np. w następujących kontekście: „...intensive Unterstützung beim *Start*...”¹³. Należy podkreślić, że powstanie tego drugiego znaczenia spowodowało wejście rzeczownika *Start* w nowe pole znaczeniowe, co w znacznej mierze przyczyniło się do ograniczenia użycia romanizmu *Debüt*. Anglicyzm ten jest klasycznym przykładem rozszerzenia semantycznego, nabywania w nowym otoczeniu językowym niuansów znaczeniowych oraz wchodzenia zapożyczeń w określone relacje w polach znaczeniowych.

Jak się okazuje, sport odegrał w przeszłości bardzo ważną rolę w wzbogacaniu słownictwa niemieckiego w elementy anglojęzyczne. Za jego pośrednictwem już na początku XX wieku przedostał się do niemieczyny także wyraz *Team*, który początkowo oznaczał 'drużynę sportową, a z czasem rozszerzył swoje znaczenie poza to pole wyrazowe i funkcjonuje paralelnie jako 'zespół/grupa osób, pracujących nad jednym zadaniem, kolektyw, ekipa' [AWB: 1495–97]. Wśród wyekscerpowanych zapożyczeń anglicyzm ten pod względem frekwencji zajmuje pierwsze miejsce. Odnotowano go w różnych formach – w liczbie mnogiej, np. „gut eingespielte *Teams*”¹⁴ (SZ, 11/12.01.03, s. 34), w liczbie pojedynczej z rodzajnikiem nieokreślonym i określonym, np. „ein ebenso engagiertes wie sympathisches *Team*”, „Sie passen in das *Team*...”¹⁵ (SZ, 11/12.01.03, s. 15), itd.

¹³ W tłum.: intensywne wsparcie w momencie rozpoczęcia działalności.

¹⁴ W tłum.: dobrze zgrane zespoły.

¹⁵ W tłum.: zarówno zaangażowany jak i sympatyczny zespół; Pan pasuje do zespołu....

Sportowi zawdzięcza również swoje początki w języku niemieckim rzeczownik *Professional*, który funkcjonuje już w Niemczech od ponad stu lat, a przedostał się do niej jako antonim 'amatora', czyli w znaczeniu 'sportowiec zawodowy'. W drugiej połowie XX wieku znaczenie to zostało rozszerzone na osoby spoza sportu, wykonujące zawodowo jakąś czynność lub prowadzące zawodowo jakąś działalność. Anglicyzm ten posiada w języku niemieckim od dawna swoją skróconą wersję w postaci *Profi* (w jęz. ang. *Pro*), która ze względu na ekonomię językową jest częściej używana niż pełny wyraz [AWB: 1110]. W badanych ogłoszeniach spotykamy liczne przykłady jej zastosowania, między innymi w następujących zdaniach: „Für die neu geschaffene Position im Bereich Marketing suchen wir einen *Profi* (m/w)...”¹⁶ lub „Sie sind *journalistischer Profi*...”¹⁷ (SZ, 7/8.09.02, wg kolej. s. 18, 26).

Przyjrzyjmy się jeszcze kilku starszym anglicyzmom. Należy do nich także tak często używany obecnie w języku niemieckim *Shop*. Jak się okazuje wyraz ten przywędrował do Niemiec już na początku XIX wieku. Początkowo używano go w opisie realiów angielskich i amerykańskich, a z czasem przeniesiono do zasobu leksykalnego języka niemieckiego w znaczeniu 'sklep', 'magazyn, skład towarowy'. Do czasów współczesnych przetrwało tylko pierwsze ze znaczeń, zwykle wyposażone w konotację 'mały, niewielki' [AWB, 1280], jak np. w ogłoszeniu zapowiadającym otwarcie sklepu z biżuterią ze srebra: „Für unseren neu zu eröffnenden *Shop* ... suchen wir eine *Verkäuferin*.”¹⁸ (SZ, 11/12.01.03, s. 24).

Pod koniec XIX wieku trafił do języka niemieckiego rzeczownik *Interview* w znaczeniu rozmowy (dziennikarza) z kimś, zwykle ze znaną osobą, przeprowadzaną w celu zebrania określonych wiadomości, które zostaną opublikowane w prasie. Po około stuletnim funkcjonowaniu w Niemczech rzeczownik nabył dwa węższe znaczenia, a mianowicie w socjologii 'przeprowadzanie badań na wybranej grupie osób w celach statystycznych' oraz w medycynie i psychologii 'meto-

¹⁶ W tłum.: Na utworzone niedawno stanowisko w zakresie marketingu poszukujemy profesjonalisty...

¹⁷ W tłum.: Jest pan profesjonalistą w dziedzinie dziennikarstwa...

¹⁸ W tłum.: Do naszego nowego sklepu poszukujemy ekspedientki.

da badania mająca formę rozmowy z pacjentem lub jego otoczeniem o dotychczasowym przebiegu choroby, chorobach przebytych dawniej, warunkach życiowych, itp.; wywiad lekarski' [AWB: 711].

Na początku XX wieku został przejęty z języka angielskiego do niemieckiego wyraz *Test* w znaczeniu 'próba'. W latach dwudziestych anglicyzm przyjął charakter terminu specjalistycznego w pedagogice i psychologii określającego badanie polegające na wykonaniu różnego rodzaju zadań, ćwiczeń, itp. w celu określenia właściwości psychicznych, zdolności i sprawności badanej osoby. W latach pięćdziesiątych wyraz trafił do takich dziedzin jak gospodarka i technika w znaczeniu 'sprawdzenie jakiegoś stanu, jakości, sposobu działania, przydatności określonej rzeczy do jakiegoś celu' i w nim też został odnotowany w badanych ogłoszeniach: „*Von der ersten Idee des Fendt-Vario bis zur Realisierung drängen enge Termine, zahllose Tests und der Wille zur Perfektion*”¹⁹ (SZ, 7/8.09.02, s. 31). W tym samym okresie na skutek rozwoju niezależnego od wzoru angielskiego powstało w Niemczech znaczenie 'wrywkowa próba lub ankieta przeprowadzona w celu wychwycenia sądów lub nastawienia do określonego stanu rzeczy, w szczególności w polityce dotyczącego zachowań wyborczych lub w zakresie badań rynkowych – zachowań konsumenckich. Pod koniec lat sześćdziesiątych *Test* przyjął znaczenie pisemnego sprawdzianu lub egzaminu składającego się z zestawu punktowanych pytań lub zadań. Należy podkreślić, że współcześnie anglicyzm ten wykazuje bardzo wysoką frekwencję, a to oznacza, że w coraz większej mierze zastępuje rdzennie niemieckie *Prüfung*, *Untersuchung* i *Versuch* [AWB: 1517–18].

Wbrew pozorom dobrze zdomowionym anglicyzmem w języku niemieckim jest także rzeczownik *Manager*. Użyto go po raz pierwszy w Niemczech w 1909 r. w znaczeniu 'osoby, która zajmuje się organizowaniem występów artysty, sportowca, zespołów artystycznych lub sportowych i reprezentuje ich interesy'. Czterdzieści lat później zapożyczenie przejęło z języka angielskiego drugi sens, tj. 'osoby zarządzającej firmą lub jej częścią, posiadającej szerokie uprawnienia do podejmowa-

¹⁹ W tłum.: Od pierwszego pomysłu (w firmie) Vendt-Vario do realizacji naciskają terminy, niezliczona ilość testów i chęć do perfekcji.

nia decyzji i wydawania dyspozycji' [AWB: 873–75]. Z badanego materiału wynika, że rzeczownik ten występuje zwykle w związkach z innymi wyrazami tworząc z nimi złożenia lub zestawienia wyrazowe. Obecnie jego znaczenie ulega rozszerzeniu na osoby zajmujące różne stanowiska kierownicze lub ponoszące jednoosobową odpowiedzialność za powierzone im zadania, jak np. *Office Manager/in* (SZ, 7/8.09.02, s. 23), *Key-Account-Manager* (SZ, 11/12.01.03, s. 24), *Sales Manager* (SZ, 24/25.09.02, s. 31).

W tym samym czasie do języka niemieckiego przejęto czasownik *managen*. Przez około 60 lat używano go w znaczeniu 'reprezentować interesy zawodowe i finansowe osoby lub grupy osób z życia publicznego, w szczególności artystów i sportowców'. W latach sześćdziesiątych wyraz przyjął znaczenia 'kierować przedsiębiorstwem lub jego częścią posiadając szerokie uprawnienia' oraz 'w funkcji kierowniczej organizować i zrealizować jakąś rzecz', jak np. w następującym zdaniu: „*Zu Ihren Aufgaben gehört es, sämtliche Reisen und Events zu managen...*”²⁰ (SZ, 24/25.05.03, s. 41), a w 1985 roku 'zapanować nad jaką rzeczą i doprowadzić ją do pożądanego stanu' [AWB: 872–83].

W procesie zapożyczania dochodzi niekiedy do przeobrażeń polegających na wartościowaniu znaczeń przejmowanych wyrazów i zmiany ich nacechowania – od neutralnego do emocjonalnego, zwłaszcza negatywnego. Pejoratywizacja dotyka najczęściej słownictwa, które wywodzi się ze źródeł uznawanych przez użytkowników języka biorcy za ujemnie nacechowane. Przykładem takiego wyrazu jest rzeczownik *Business*, który przedostał się do języka niemieckiego już w latach 90. XIX wieku, wraz z wieloma innymi zapożyczeniami z zakresu handlu. W początkowej fazie funkcjonowania na gruncie niemczyzny anglicyzm ten miał znaczenie ujemne, jako że określał przedsięwzięcia nadmiernie nastawione na zyski. W 1968 roku *Business* pojawił się po raz pierwszy w znaczeniu neutralnym jako 'zadanie, sprawa' i tak odnotowano go w badanych ogłoszeniach: „...*Gesundheitskommunikation ist unser Business*”²¹ (SZ, 18/19.01.03, s. 21), a pod koniec lat siedem-

²⁰ W tłum.: Do Pani/Pana zadań będzie należało zarządzanie wszelkimi wyjazdami i organizowanie ważnych imprez.

²¹ W tłum.: Naszym zadaniem jest komunikacja w zakresie ochrony zdrowia.

dziesiątych w znaczeniu 'ogół firm lub osób, które są zaangażowane w przedsięwzięciach handlowych lub produkcyjnych; gospodarka'. Do dnia dzisiejszego zapożyczenie to zachowało jednak także pierwotnie nabyte w języku niemieckim konotacje i może być używane zarówno w znaczeniu negatywnym jak i neutralnym.

Wartościowanie znaczenia nie zawsze ma wyraźny charakter, jak w przypadku rzeczownika *Job*, który w języku niemieckim z jednej strony jest używany synonimicznie do wyrazu *Beruf*, z drugiej zaś pozostaje do niego w opozycji. Wynika to z tego, że Niemcy z tym anglicyzmem wiążą również takie treści jak: zorientowanie na zarobki i brak wewnętrznego zaangażowania w pracę, które są postrzegane jako typowo amerykańskie nastawienie do wykonywanego zawodu²². Poza tym *Job* funkcjonuje w języku niemieckim w znaczeniu 'pracy dorywczej wykonywanej w celach zarobkowych' oraz w informatyce jako 'praca, zadanie dla komputera' [UWB, s. 856].

Omówione wyżej przykłady zapożyczeń świadczą o tym, że przenoszeniu znaczeń wyrazów angielskich do niemczyzny towarzyszą różnorodne zmiany semantyczne, obejmujące najczęściej jedno lub dwa znaczenia oraz niekiedy dodanie sensu nie występującego w języku angielskim. W anglicyzmach polisemicznych modyfikacje znaczeń pozostają jak gdyby w tle nabywania kolejnych sensów pierwowzoru angielskiego i nie są tak dobitnie widoczne jak w wyrazach monosemicznych lub posiadających co najwyżej dwa znaczenia.

Najczęściej występującym rodzajem zmian semantycznych jest ograniczenie zakresu znaczenia. Zjawisko to bardzo dobrze ilustruje wyraz *Trainee*, który w języku angielskim oznacza praktykanta lub praktykantkę, natomiast na gruncie niemczyzny odnosi się głównie do stażystów posiadających wyższe wykształcenie. W takim znaczeniu rzeczownik ten w języku angielskim musiałby być poprzedzony przymiotnikiem *graduate* [WSAP: 1246; UWB: 1593]. Innym przykładem ograniczenia pierwotnego zakresu semantycznego jest anglicyzm *Event*, używany w języku niemieckim w znaczeniu 'szczególne wydarzenie/niezwykła impreza', podczas gdy angielski odpowied-

²² Zob. B. Carstensen, H. Galinsky, *Amerikanismen der deutschen Gegenwartssprache: Entlehnungsvorgänge und ihre stilistische Aspekte*, Heidelberg 1975, s. 45.

nik tego sensu jest po prostu zdarzeniem/wydarzeniem [WSAP: 402; UWB: 501].

Zawężeniu semantycznemu nieznacznie ustępują pod względem liczebnym modyfikacje polegające na rozszerzeniu zakresu znaczeniowego, zwane inaczej generalizacją. Takie zjawisko miało między innymi miejsce w zapożyczeniu *Top Ten*, które w języku angielskim oznacza pierwszą dziesiątkę listy przebojów, a na gruncie niemieczyny może także określać dziesięć najlepszych, najbardziej znanych przedsiębiorstw, osób, audycji telewizyjnych, samochodów, itd. Zdarza się, że liczebnik *Ten* jest zastępowany innymi liczbami [AWB: 1546], jak np. „*Wir sind eine Tochter der SOLOUS Resource Group, die zu den Top 5 der Human-Resources-Gesellschaften in Europa zählt.*”²³ (SZ, 18/19.01.03, s. 43).

W badanym materiale mamy również do czynienia z anglicyzmami, które wykazują tylko luźny związek ze wzorem angielskim. Należy do nich wyraz *City*, używany w języku niemieckim w znaczeniu ‘śródmieście, centrum wielkiego miasta, w którym znajduje się główna dzielnica handlowa i najczęściej strefa dla pieszych, natomiast w angielszczyźnie funkcjonujący jako: 1. (*large town*) miasto, 2. (GB) the City (londyńskie) *City*, 3. (*population*) miast [UWB: 856; WSAP: 402]. W badanym materiale odnotowano go w następujących kontekstach: „*Wir bieten ein Büro in der Münchner City.*”²⁴ (SZ, 18/19.01.03, s. 40) oraz „*...nördlich von Berlin mit günstiger Verkehrsanbindung an die City.*”²⁵ (SZ, 7/8.09.02, s. 29). Wyraz trafił do języka niemieckiego już w XVIII w., ale dopiero pod koniec XIX w. został użyty w odniesieniu do realiów niemieckich jako określenie dzielnicy handlowej takich miast jak Hamburg czy Berlin. Warto dodać, że w wariacie brytyjskim języka angielskiego w znaczeniu ‘śródmieście’ używa się *city centre* względnie *civic centre*, gdy ma się na myśli skupisko gmachów użyteczności publicznej. W wersji amerykańskiej języka angielskiego ‘śródmieście’ to *downtown* [AWB: 245]. Innym przykładem przylegania

²³ W tłum.: Jesteśmy siostrzaną firmą (grupy kapitałowej) SOLVUS Resource Group, która zalicza się do pięciu czołowych spółek zajmujących się zasobami ludzkimi.

²⁴ W tłum.: Oferujemy biuro w śródmieściu Monachium.

²⁵ W tłum.: na północ od Berlina z korzystnym połączeniem komunikacyjnym ze śródmieściem.

semantycznego do swojego angielskiego wzoru jest rzeczownik *Wellness*, w którym doszło do przekształcenia znaczenia wyjściowego 'dobre zdrowie' w 'dobre samopoczucie osiągnięte przez (lekkie) ćwiczenia fizyczne' [FWB: 1410; UWB: 1794].

Omówione wyżej anglicyzmy świadczą o tym, że adaptacja semantyczna zapożyczeń polega nie tylko na wiernym przeniesieniu znaczeń angielskich do języka niemieckiego. W procesie zapożyczania dokonują się przeróżne przeobrażenia, polegające na likwidacji wieloznaczności wyrazów polisemicznych, rozszerzeniu i zwężeniu znaczeń, zmianie nacechowania i wprowadzaniu znaczenia przerośniętego. Czasem na gruncie niemieckim powstaje dodatkowe znaczenie nie występujące w języku angielskim. Zdarza się, że ze znaczenia wyrazu wybierane są tylko niektóre elementy, w rezultacie czego zapożyczona znaczenia wykazują tylko luźny związek ze znaczeniem wyjściowym. Dzięki bardzo dobremu udokumentowaniu historii zapożyczeń angielskich można także stwierdzić, że wiele współcześnie używanych anglicyzmów jest już od dawna zadomowionych w języku niemieckim.

Rozwiązanie skrótów

- AWB – *Anglizismen-Wörterbuch Der Einfluß des Englischen auf den deutschen Wortschatz nach 1945*, słownik założony przez B. Carstensa, kontynuowany przez U. Busse, Berlin New York 1993
- UWB – *Duden Deutsches Universalwörterbuch*, Mannheim Leipzig Wien Zürich 2003
- SZ – *Süddeutsche Zeitung*
- WSAP – *Wielki słownik angielsko-polski PWN Oxford*, Warszawa 2002.

ADAPTATION AND SEMANTIC DEVELOPMENT OF ENGLISH LOAN WORDS IN THE GERMAN LANGUAGE

Summary

This article presents adaptation and semantic development of English loan words registered in job advertisements in *Süddeutsche Zeitung*. The semantic adaptation depends not only on transfer of English meanings into German. In the process of borrowing there are different changes depending on elimination of multiple meanings of polysemous words, expansion and narrowing of meanings, change of emotional tinge and introduction of metaphorical meaning. Sometimes in German originates additional sense, not present in English. It may happen, that from one meaning of a word are chosen only some elements, consequently borrowed meanings have only a loose connection with the original sense. Thanks to good documentation of history of English loan words it can be stated, that many contemporarily used English words have been a part of German lexicon for a long time.